

شناسایی عوامل مؤثر بر روحیه شاد معلمان و تأثیرگذاری آن بر میزان یادگیری و انگیزه تحصیلی

دانش آموزان دوره متوسطه

علیرضا مطلبی نژاد^{۱*}، رضا پریمی^۲ و مینا پارسافر^۳

Identifying factors affecting teachers' happy mood and its impact on students'
learning and academic motivation of high school students

Alireza Motallebinezhad^{1*}, Reza Parimi² and Mina Parsafar

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۰۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۰۶

Abstract

The present research was conducted with the aim of identifying the effective factors on teachers' happy mood and its effect on learning and academic motivation of secondary school students. The statistical population of the current study includes all teachers of the first secondary school and both male and female students of the eighth and ninth grades of the first secondary school who were studying in Amirabad region in the academic year of 2009-400. 44 teachers and 204 students were selected based on stratified random sampling method. To collect data, Oxford Argyle's Happiness Scale (1989) and Harter's Educational Motivation Scale (1981) were used. The results of exploratory factor analysis led to the identification of organizational, psychological, educational, and physical factors on teachers' happy mood. Also, the results of Pearson's correlation test showed that there is a positive and significant relationship between the factors of teachers' happy mood and students' learning and academic motivation. It seems that therapists, researchers and educational consultants can use the educational program of the present study to reduce the academic problems of learners.

Keywords: Teachers' happy spirit, learning, academic motivation, secondary school

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر روحیه شاد معلمان و تأثیر آن بر یادگیری و انگیزه تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه انجام شد. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از حیث ماهیت داده‌ها، همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه معلمان دوره متوسطه اول و دانش آموزان دختر و پسر پایه هشتم و نهم مقطع متوسطه اول بود که در سال تحصیلی ۹۹-۴۰۰ در مدارس آموزش و پرورش منطقه امیرآباد مشغول به تحصیل بودند که تعداد ۴۴ نفر از معلمان و ۲۰۴ نفر از دانش آموزان به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری اطلاعات از مقیاس‌های شادکامی آکسفورد آرگایل (۱۹۸۹) و مقیاس انگیزش تحصیلی هارتر (۱۹۸۱) استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی منجر به شناسایی عوامل سازمانی، روانشناختی، آموزشی و فیزیکی بر روحیه شاد معلمان شد؛ همچنین نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که رابطه مثبت و معناداری بین عوامل روحیه شاد معلمان با یادگیری و انگیزش تحصیلی دانش آموزان وجود دارد. به نظر می‌رسد درمانگران، پژوهشگران و مشاوران تحصیلی از برنامه آموزشی پژوهش حاضر می‌توانند برای کاهش مشکلات تحصیلی یادگیرندگان استفاده کنند.

واژه‌های کلیدی: روحیه شاد معلمان، یادگیری، انگیزه تحصیلی، دوره متوسطه

1. Guest lecturer, department of educational sciences, Farhangian University

2. MA. in educational psychology, Payame Noor University, Semnan

3. MA. in educational psychology, Payame Noor University, Semnan

*Corresponding Author, Email: alireza63103@gmail.com

۱. مدرس مدعو، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان

۲. کارشناس ارشد، رشته روانشناسی تربیتی، دانشگاه پیام نور، سمنان

۳. کارشناس ارشد، رشته روانشناسی تربیتی، دانشگاه پیام نور، سمنان

* نویسنده مسئول:

مقدمه

اهمیت و نقش آموزش و پرورش در بهسازی و توسعه زندگی فردی و اجتماعی، موجب شده است که جامعه و اولیای دانش‌آموزان انتظار داشته باشند که مدرسه محیطی رشددهنده، پویا و زمینه‌ساز پرورش استعدادها و بالقوه فرزندان آنان باشد. یکی از اهداف تعلیم و تربیت فراهم کردن شرایط مساعد برای شکوفایی استعدادهایی است که بخش عمده آن در مدرسه پیگیری می‌شود.

نظام آموزشی به‌ویژه مدرسه، در شادی^۱، نشاط و ارتقای معلمان به‌عنوان یکی از ارکان مهم مدرسه نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند (الام^۲، ۲۰۲۲ و قاسمی، ۲۰۲۲). ایجاد محیط شاداب و پرنشاط برای معلمان کمک شایانی به فرایند یادگیری دانش‌آموزان می‌کند و چنین محیطی، احساس ارزشمند بودن و مثبت بودن را در دانش‌آموزان پرورش می‌دهد. برای این‌که سلامت جسمانی و روانی کودکان، دانش‌آموزان، اطرافیان و خودمان حفظ شود، باید با شناسایی عوامل مؤثر بر شادی معلمان، موجبات تقویت عوامل مثبت و تقلیل عوامل منفی مؤثر بر شادی آنان فراهم شود (باس^۳، ۲۰۰۰).

تعاریف متعدّد و مختلفی از شادی ارائه شده است. آرگایل^۴ (۲۰۱۳) شادی را به‌عنوان رضایت پایدار، کامل و توجیه‌پذیر از زندگی فرد تعریف کرده است. آرگایل، مارتین و لو^۵ (۱۹۹۵) شادی را ترکیبی از وجود عاطفه مثبت، مثل رضایت از زندگی و فقدان عاطفه منفی مثل افسردگی و اضطراب می‌دانند؛ بنابراین شادی سرآغاز توسعه هر جامعه محسوب می‌شود و بی‌توجهی به این موضوع، زمینه تخریب جامعه را فراهم می‌آورد. اگر شادی را حاصل شادی‌های افراد جامعه فرض کنیم، می‌توان به این باور رسید که افسردگی‌های افراد در افسردگی جامعه مؤثر است؛ پس باید عوامل تأثیرگذار در ارتقای شادی‌های افراد کشف و برای گسترش این عوامل در جامعه تلاش کرد. معلمان نیز به‌عنوان بخشی از جامعه، از این امر مستثنی نیستند و عوامل مختلفی در شادی آنها مؤثر است. پژوهش‌های قبلی حاکی از تأثیر عوامل آموزشی، فیزیکی، اجتماعی، سازمانی، فرهنگی، فردی و دینی مؤثر بر روحیه شاد افراد است (بینیون^۶ و همکاران، ۲۰۱۹ و راهم و هیس^۷، ۲۰۱۹). جعفری، سیادت و بهادران (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان بررسی عوامل مؤثر در شادابی مدارس دریافته‌اند که عوامل فردی، آموزشی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و سبک مدیریت مشارکتی در شادابی مدارس مؤثر است و بین نظرات مدیران، مربیان پرورشی و مشاوران در این زمینه تفاوت معناداری مشاهده کردند.

-
1. happiness
 2. Alam
 3. Buss
 4. Argyle
 5. Argyle, Martin & Lu
 6. Benevene
 7. Rahm & Heise

لیوبومیرسکی^۱ (۲۰۰۱) اشاره‌ای به نقش عامل فردی در شادابی افراد دارد. او معتقد است باید نگرش مثبت را در افراد پرورش داد، بخصوص در سطح مدارس؛ زیرا اگر دانش‌آموزان با نگرش‌های مثبت پرورش یابند، می‌توانند بسیاری از مشکلات آینده را که ممکن است بر آن‌ها تأثیر منفی بگذارد، به راحتی حل کنند. از سوی دیگر، پژوهش‌های قبلی نشان دادند که روابط معناداری بین عوامل شادابی معلمان و انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان وجود دارد (تائو^۲ و همکاران، ۲۰۲۲). نخستین گام در تعیین اینکه یادگیری اتفاق افتاده یا خیر، خواست و اراده فراگیران است. در حقیقت افراد برای اینکه یاد بگیرند، باید در درجه اول، خواهان یادگیری باشند (نو و ویلک^۳، ۱۹۹۳)؛ لذا در فرایند یادگیری، انگیزش به‌عنوان یکی از ضروری‌ترین مفاهیم روانشناختی (یوشیدا^۴، ۲۰۰۸) و ازجمله مهم‌ترین مسائل تاثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی قلمداد می‌شود (اوزر و بادم^۵، ۲۰۲۲). افراد متعددی به تعریف این مفهوم از زوایای مختلف پرداخته‌اند. انگیزش معمولاً به نیروهایی اطلاق می‌شود که انتخاب، ثبت، شدت و تداوم رفتار را تعیین می‌کنند و تعریف، به فرایند برانگیختن و نگهداری رفتاری دلالت دارد که به سوی هدفی متوجه است (شانگ و آشر^۶، ۲۰۱۲). انگیزش تحصیلی به صورت کلی، انگیزه‌ها، نیازها و عواملی است که باعث حضور یک فرد در محیط های آموزشی و کسب یک مدرک تحصیلی می‌گردد (کلارک و شروت^۷، ۲۰۱۰). دسی و ریان^۸ (۲۰۰۲)، انگیزه تحصیلی را تمایل یادگیرنده به مشغول و درگیر شدن در فعالیت یادگیری و تلاش مستمر در انجام دادن و به پایان رساندن آن فعالیت می‌دانند (تاکت^۹، ۲۰۲۱). دسی و رایان^{۱۰} (۲۰۱۲) انگیزش تحصیلی را بر روی پیوستاری که از بی‌انگیزگی^۲ شروع شده و به سمت انگیزش بیرونی^{۱۱} حرکت می‌کند و در نهایت به سمت بالاترین نوع انگیزش که انگیزش ذاتی^{۱۲} و درونی است، ادامه می‌یابد، در نظر می‌گیرند. مطابق این دیدگاه، هر شخص ممکن است در یک نقطه از این پیوستار (در پایین‌ترین یا بالاترین و یا در میانه این پیوستار انگیزشی) قرار گیرد. انگیزه برای یادگیری، موجب تسهیل ارتباط، کاهش اضطراب و بروز خلاقیت و یادگیری می‌شود (کاسگروگلو^{۱۳} و همکاران، ۲۰۰۹). شواهد بیانگر آن است که انگیزه تحصیلی با برآیندهای آموزشی مختلفی همچون کنجکاوی، پشتکار، یادگیری و عملکرد بهتر در ارتباط هستند (یوشیدا،

1. Lyubomirsky
2. Tao
3. Noe & Wilk
4. Yoshida
5. Ozer & Badem
6. Schunk & Usher
7. Clark & Schroth
8. Deci & ryan
9. Tackett
10. Ryan & Deci
11. intrinsic motivation
12. extrinsic motivation
13. Kosgeroglu

۲۰۰۸) و انرژی بخش فرایند یادگیری بوده و موجب هدایت فعالیت‌های یادگیری می‌شود (رمضانی و همکاران، ۱۳۸۹). انگیزه‌ها نیرویی قدرتمند در فرایند یاددهی-یادگیری است به گونه‌ای که حتی پربارترین و بهترین برنامه‌های آموزشی سازماندهی شده، بدون انگیزه در فراگیران مفید نخواهند بود (اودی^۱ و همکاران، ۲۰۰۷). به عبارت دیگر، سازه انگیزه تحصیلی در محیط‌های آموزشی، به رفتارهایی که با یادگیری و پیشرفت مرتبط است، اطلاق گردیده (پینتریچ^۲، ۲۰۰۲) و زمینه‌ساز گرایش یادگیرنده به درگیر شدن در فعالیت یادگیری و تلاش پیوسته، در به اتمام رساندن آن فعالیت می‌باشد (دسی و ریان^۳، ۲۰۰۲).

اعتمادزاده، جعفری و عابدی (۱۳۸۸) در تحقیقی مشابه در زمینه بررسی عوامل آموزشی، کالبدی و سازمانی مؤثر بر شادمانی از نظر مدیران و مربیان پرورشی مدارس راهنمایی شهر اصفهان، نتیجه گرفتند که مدیران و مربیان پرورشی هر سه عامل آموزشی، کالبدی و سازمانی را در شادمانی دانش‌آموزان مؤثر می‌دانند. با توجه به توضیحات فوق، یکی از مشکلاتی که ممکن است مدارس را در معرض تهدید قرار دهد، کاهش روحیه شاد در بین معلمان و انگیزش و علاقه به تحصیل در دانش‌آموزان است. شادمانی اثرات و آثاری چند بر زندگی شهروندان و جامعه دارد که تعلق اجتماعی، همبستگی اجتماعی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، ارتقای شاخص‌های سلامت روانی و اجتماعی، افزایش رضایت از زندگی یا رضایت شغلی و پویایی اجتماعی، افزایش امید در جامعه، ارتقای کیفیت زندگی، افزایش خلاقیت و نوآوری، کاهش آسیب‌های اجتماعی، خاصه در معلمان، از جمله آن است؛ از سوی دیگر، انگیزش تحصیلی یکی از مهم‌ترین شاخص‌های رشد و پیشرفت نظام آموزش و پرورش هر جامعه‌ای محسوب می‌شود و مسئولان امر تعلیم و تربیت، موظفاند در دانش‌آموزان انگیزه یادگیری ایجاد نمایند؛ چرا که نداشتن انگیزش کافی می‌تواند باعث بروز مشکلاتی نظیر به هدر رفتن هزینه‌ها و سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در بخش آموزش و پرورش، عدم توانایی در تربیت نیروی انسانی ماهر برای بخش‌های مختلف فعالیت‌های اقتصادی، اتلاف نیروی انسانی از بعد زمانی، عدم پیشرفت و توسعه متعادل و پایدار جامعه شود. مرور نقادانه پیشینه پژوهش، حاکی از این است که در هیچ یک از پژوهش‌های قبلی به بررسی عوامل مؤثر بر روحیه شاد معلمان و تأثیر این عوامل بر انگیزش تحصیلی پرداخته نشده و در این زمینه شکاف تحقیقاتی عمده‌ای وجود دارد. از این رو، انجام پژوهشی در این زمینه ضروری به نظر می‌رسد. بر این اساس، سؤال اصلی پژوهش به این صورت مطرح شد: عوامل مؤثر بر روحیه شاد معلمان کدامند؟ و آیا این عوامل بر یادگیری و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه مؤثر است؟

1. Oudi
2. Pint rich
3. Deci & Ryan

روش‌شناسی

مطالعه حاضر، توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل کلیه معلمان دوره متوسطه و دانش‌آموزان دختر و پسر پایه هشتم و نهم متوسطه اول است که در سال تحصیلی ۴۰۰-۹۹ در مدارس منطقه امیرآباد مشغول به تحصیل بودند (معلمان ۵۰ نفر و دانش‌آموزان ۴۴۰ نفر). با توجه به حجم جامعه در هر طبقه، تعداد ۴۴ نفر از معلمان و تعداد ۲۰۴ نفر از دانش‌آموزان به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، انتخاب شدند. در مورد حجم نمونه لازم، برای تحلیل عاملی و مدل‌های ساختاری، توافق کلی وجود ندارد (شریبر، نورا، استیج، بارلو و کینگ^۱، ۲۰۰۶) اما به زعم بسیاری از پژوهشگران، حداقل تعداد لازم برای این منظور، ۲۰۰ نمونه است (هلدر و هندریکسون^۲، ۱۹۸۷). کلاین^۳ (۲۰۱۳) نیز معتقد است در تحلیل عاملی اکتشافی برای هرمتغیر ۱۰ تا ۲۰ نمونه لازم است و دست کم، ۲۰۰ نمونه قابل دفاع است. همچنین ملاک‌های ورود به پژوهش حاضر داشتن حداقل ۲۵ سال و حداکثر ۵۰ سال سن، داشتن حداقل ۵ سال سابقه کار و رضایت‌نامه‌کتبی و موافقت برای شرکت در پژوهش بودند. ملاک‌های خروج برای دانش‌آموزان نیز تحصیل در مقطع متوسطه اول، داشتن حداقل ۱۴ سال و حداکثر ۱۶ سال سن، ابتلا به هرگونه بیماری شدید و ناقص پاسخ دادن به سؤالات پرسشنامه‌ها بود.

جهت جمع‌آوری داده‌ها از مقیاس شادکامی آکسفورد آرگایل و مقیاس انگیزش تحصیلی هارتر استفاده شد. در پژوهش حاضر جهت شناسایی عوامل مؤثر بر روحیه شاد معلمان، از مقیاس شادکامی آکسفورد آرگایل (۱۹۸۹) استفاده شد. این مقیاس دارای ۲۹ گویه است و از آن به طور وسیع در انگلستان استفاده می‌شود (کار^۴، ۲۰۰۴). سؤالات این مقیاس به صورت ۴ گزینه‌ای (الف، ب، ج، د) است که به ترتیب ۱، ۲، ۳ نمره می‌گیرد و در نتیجه، نمره نهایی بین ۰ تا ۸۷ قرار دارد. برای تعیین پایایی این آزمون، آرگایل و لو^۵ (۱۹۹۰) ضریب آلفای ۰/۹۰ را با ۳۴۷ آزمودنی و فرنهام و بروئینگ^۶ (۱۹۹۰) ضریب آلفای ۰/۸۷ را با ۱۰۱ آزمودنی به دست آورده‌اند. پژوهش‌های گوناگونی حاکی از اعتبار بازآزمایی پرسش‌نامه در سطح قابل‌پذیرش هستند؛ برای مثال، در پژوهش علی‌پور و نوربالا (۱۳۷۸) پایایی بازآزمایی این مقیاس ۰/۸۱ پس از ۴ ماه، ۰/۶۷ پس از ۵ ماه و ۰/۵۳ پس از ۶ ماه به‌دست آمد؛ همچنین در پژوهش علی‌پور و آگاه (۱۳۸۶) پایایی این ابزار با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به‌دست آمد.

1. Schreiber, Nora, Stage, Barlow & King
2. Holter & Hendriksen
3. Kline
4. Carr
5. Argyle & Lu
6. Furnham & Brewing

مقیاس انگیزش تحصیلی هارتر از معروف‌ترین مقیاس‌هایی است که تفاوت‌های فردی را در ابعاد انگیزشی در دو بعد انگیزش درونی و بیرونی می‌سنجد. مقیاس انگیزش تحصیلی هارتر^۱ (۱۹۸۱) یک فرم ۳۳ سؤالی است که شامل ۱۷ سؤال (سؤال‌های ۱، ۲، ۶، ۷، ۸، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۹، ۳۰ و ۳۳) برای سنجش انگیزش درونی و ۱۶ سؤال (سؤال‌های ۳، ۴، ۵، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۷، ۲۸، ۳۱ و ۳۲) برای سنجش انگیزش بیرونی است. شیوه نمره‌گذاری مقیاس انگیزش تحصیلی هارتر به این صورت است که به هر ماده از یک تا پنج امتیاز (هیچ‌وقت=۱، به‌ندرت=۲، گاهی‌اوقات=۳، اکثر اوقات=۴، همیشه=۵) تعلق می‌گیرد؛ و نمره بیشتر بیانگر انگیزش تحصیلی بالاتر است. سؤال‌های ۳، ۴، ۵، ۹، ۱۰، ۱۵، ۱۶، ۱۹، ۲۱، ۲۷ و ۳۱ معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. هارتر (۱۹۸۱) همچنین ضرایب پایایی خرده‌مقیاس‌ها را با استفاده از فرمول ۲۰ ریچاردسن بین ۰/۵۴ تا ۰/۸۴ و ضرایب بازآزمایی را در یک نمونه طی دوره ۹ ماهه از ۰/۴۸ تا ۰/۶۳ و در نمونه دیگری به مدت ۵ ماه بین ۰/۵۸ تا ۰/۷۶ گزارش کرده است. در جامعه ایرانی، پایایی این پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ توسط ظهیری (۱۳۸۸) ۰/۹۲ و بحرانی (۱۳۸۸) بین ۰/۶۳ تا ۰/۸۶ به‌دست آمده است.

در پژوهش حاضر جهت اندازه‌گیری میزان یادگیری، از معدل نیمسال دوم سال تحصیلی ۱۳۹۹-۴۰۰ افراد نمونه استفاده شد.

روش اجرا به این صورت بود که پس از تهیه ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات، با هماهنگی ایجادشده با حراست و مسئول آموزش اداره آموزش و پرورش منطقه امیرآباد، مجوز جمع‌آوری اطلاعات کسب شد؛ سپس با حضور پژوهشگر در مدارس و ضمن هماهنگی با مدیر و معلمان مدارس مربوطه، پرسشنامه شادکامی در بین معلمان (به مدت ۲۵ دقیقه) و پرسشنامه انگیزش تحصیلی (به مدت ۲۰ دقیقه) در بین دانش‌آموزان توزیع شد. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS²⁴ انجام شد.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر، به منظور شناسایی عوامل مؤثر بر روحیه شاد معلمان، از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. قبل از انجام تحلیل عاملی اکتشافی، اندازه شاخص کفایت نمونه برداری کیسر، میر و الکین^۲ (KMO) محاسبه و برابر با ۰/۳۹ و آزمون کرویت بارتلت ($X^2=12465/748$) و در سطح $0/01 <$ معنی‌دار بود. این شاخص‌ها نشان می‌دهد نمونه و ماتریس همبستگی برای تحلیل عاملی مناسب بودند. برای تعیین مناسب‌ترین عامل‌ها با در نظر گرفتن نمودار اسکری، ارزش‌های ویژه و درصد واریانس تبیین‌شده توسط هر عامل، عامل‌ها با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی و چرخش

1. Harter

2. Kaiser-Meyer-Olkin measure of sampling adequacy (KMO)

واریماکس استخراج شدند. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی منجر به چهار عامل با مقدار ارزش ویژه بیشتر از یک شد که با ترسیم نمودار سنگریزه (شکل ۱) این عامل‌ها انتخاب شدند. همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود عامل اول با بیشترین ارزش ویژه (۱۰/۷۲) ۳۵/۷۶ درصد، عامل دوم با ارزش ویژه (۳/۵۷) ۱۱/۸۹ درصد، عامل سوم با ارزش ویژه (۲/۴۶) ۸/۲۲ درصد و عامل سوم با ارزش ویژه (۱/۹۳) ۶/۴۵ درصد از واریانس عامل کلی، روحیه شاد معلمان را تبیین کردند.

جدول (۱) مقادیر ویژه و درصد واریانس تبیین‌شده مؤلفه‌های مربوط به روحیه شاد معلمان

مؤلفه	ارزش ویژه	درصد واریانس تبیین شده	درصد تراکمی
۱	۱۰/۷۲	۳۵/۷۶	۳۵/۷۶
۲	۳/۵۷	۱۱/۸۹	۴۷/۶۶
۳	۲/۴۶	۸/۲۲	۵۵/۸۸
۴	۱/۹۳	۶/۴۵	۶۲/۳۳

همچنین در جدول زیر، بارهای عاملی حاصل از تحلیل مؤلفه‌های اصلی با استفاده از چرخش واریماکس برای گویه‌های مقیاس روحیه شاد معلمان گزارش شده است. همان‌طور که مشاهده می‌کنیم به طور کلی نتایج تحلیل عاملی اکتشافی گویه‌ها، شامل ۳۰ گویه در چهار عامل بود که گویه‌های ۱، ۹، ۷، ۱۷، ۲۶، ۱۱، ۱۴، ۲۵، ۲۷، ۲۹ و ۳۰ مربوط به عامل سازمانی، گویه‌های ۸، ۱۲، ۱۶، ۲۳، ۱۵، ۱۳، ۵ و ۳ مربوط به عامل روانشناختی، گویه‌های ۲۴، ۲۱، ۲۰، ۱۸، ۶ و ۲ مربوط به عامل آموزشی و گویه‌های ۲۲، ۱۹، ۱۰ و ۴ مربوط به عامل فیزیکی بودند. که همگی گویه‌ها دارای بار عاملی بالاتر از ۰/۳۰ بودند.

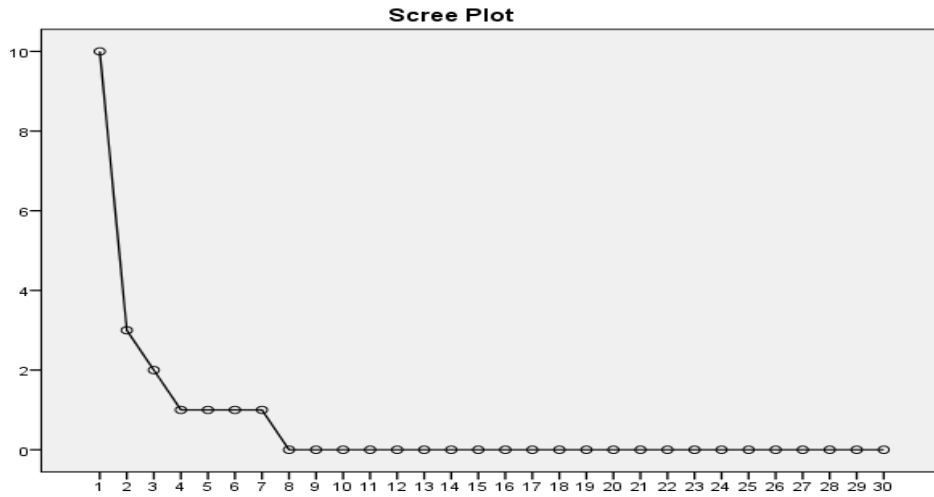
جدول (۲) بارهای عاملی گویه‌های مقیاس مؤلفه‌های مربوط به روحیه شاد معلمان

گویه‌ها	عامل ۱	عامل ۲	عامل ۳	عامل ۴
۱	۰/۵۸			
۷	۰/۸۰			
۹	۰/۷۰			
۱۱	۰/۶۷			
۱۴	۰/۷۵			
۱۷	۰/۴۸			
۲۵	۰/۵۲			
۲۶	۰/۵۳			
۲۷	۰/۷۸			
۲۹	۰/۶۷			
۳۰	۰/۸۲			

ادامه جدول (۲) بارهای عاملی گویه‌های مقیاس مؤلفه‌های مربوط به روحیه شاد معلمان

عامل ۴	عامل ۳	عامل ۲	عامل ۱	گویه‌ها
		۰/۳۲		۳
		۰/۶۳		۵
		۰/۵۱		۸
		۰/۸۲		۱۲
		۰/۶۹		۱۳
		۰/۸۲		۱۵
		۰/۷۹		۱۶
		۰/۶۴		۲۳
		۰/۷۱		۲۸
	۰/۶۷			۲
	۰/۳۳			۶
	۰/۳۳			۱۸
	۰/۶۳			۲۰
	۰/۸۰			۲۱
	۰/۵۸			۲۴
۰/۵۶				۴
۰/۵۷				۱۰
۰/۶۱				۱۹
۰/۴۹				۲۲

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل (۱) نمودار سنگریزه عامل‌های استخراج شده مربوط به مقیاس روحیه شاد معلمان

همچنین به منظور بررسی روابط بین عوامل روحیه شاد معلمان با یادگیری و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول شماره ۳ و ۴ نمایش داده شده است.

جدول (۳) ماتریس همبستگی روحیه شاد معلمان بر میزان یادگیری

مؤلفه‌ها	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. یادگیری	۱					
۲. مؤلفه سازمانی	*.۰/۱۲	۱				
۳. روانشناختی	*.۰/۲	**۰/۸۹	۱			
۴. آموزشی	*.۰/۲۰	*.۰/۴۰	*.۰/۳۷	۱		
۵. فیزیکی	*.۰/۱۲	*.۰/۴۸	*.۰/۵۶	*.۰/۰۷	۱	
۶. روحیه شاد معلمان	*.۰/۱۸	*.۰/۸۲	*.۰/۸۰	*.۰/۸۲	*.۰/۴۶	۱

همان‌طور که مشاهده می‌شود رابطه مثبت و معناداری بین مؤلفه‌های روحیه شاد معلمان با میزان یادگیری وجود دارد که در بین آن‌ها مؤلفه آموزشی بیشترین رابطه ($0/20$) و بقیه مؤلفه‌ها ($0/12$) روابط معناداری با یادگیری دانش‌آموزان داشتند ($P < 0/05$). بدین ترتیب با بهبود مؤلفه‌های مربوط به روحیه شاد معلمان میزان یادگیری در دانش‌آموزان افزایش می‌یابد.

جدول (۴) ماتریس همبستگی روحیه شاد معلمان و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان

مؤلفه‌ها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱. انگیزش درونی	۱							
۲. انگیزش بیرونی	**۰/۳۵	۱						
۳. انگیزش تحصیلی	**۰/۴۵	**۰/۶۶	۱					
۴. سازمانی	*۰/۱۸	**۰/۲۵	**۰/۳۲	۱				
۵. روانشناختی	*۰/۱۵	**۰/۱۹	*۰/۱۸	**۰/۸۹	۱			
۶. آموزشی	*۰/۱۱	**۰/۱۰	*۰/۱۶	**۰/۴۰	**۰/۳۷	۱		
۷. فیزیکی	*۰/۲۱	**۰/۲۸	**۰/۳۱	**۰/۴۸	**۰/۵۶	۰/۰۷	۱	
۸. روحیه شاد معلمان	*۰/۱۴	**۰/۲۳	**۰/۲۱	**۰/۸۲	**۰/۸۰	**۰/۸۲	**۰/۴۶	۱

با توجه به جدول فوق، رابطه مثبت و معناداری بین مؤلفه‌های روحیه شاد معلمان با انگیزش تحصیلی و مؤلفه‌های آن وجود دارد که در بین آن‌ها مؤلفه سازمانی، بیشترین رابطه (۰/۳۲) و مؤلفه آموزشی کمترین رابطه (۰/۱۶) با انگیزش تحصیلی داشتند ($P < ۰/۰۱$)؛ همچنین مؤلفه‌های روانشناختی (۰/۱۸)، فیزیکی (۰/۳۱) همبستگی مثبتی با انگیزش تحصیلی داشتند. مؤلفه‌های سازمانی (۰/۱۸، ۰/۲۵)، روانشناختی (۰/۱۵، ۰/۱۹)، آموزشی (۰/۱۱، ۰/۱۰) و فیزیکی (۰/۲۱، ۰/۲۸) روابط مثبت و معناداری به ترتیب با انگیزش درونی و بیرونی داشتند ($P < ۰/۰۱$). بدین ترتیب با بهبود عوامل مربوط به روحیه شاد معلمان انگیزش تحصیلی در دانش‌آموزان افزایش می‌یابد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی و شناسایی عوامل موثر بر روحیه شاد معلمان و تأثیرگذاری آن بر میزان یادگیری و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه انجام شد. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که عوامل سازمانی، روانشناختی، آموزشی و فیزیکی در روحیه شاد معلمان مؤثر است. این یافته با یافته پژوهش‌های برزمینی (۱۳۹۰)، بینیون^۱ و همکاران (۲۰۱۹) و راهم و هیس^۲ (۲۰۱۹) هم‌سو است.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که: ۱. در عامل سازمانی، مواردی مانند: وجود امنیت شغلی، استفاده مدیر مدرسه از نظرات معلمان در تصمیم‌گیری‌ها، حضور فعال معلمان در برنامه‌ریزی و تدوین خط مشی مدرسه، دادن اختیار به معلمان در انجام وظایف شغلی خود، مسئولیت‌پذیری

1. Benevene
2. Rahm & Heise

شغلی مدیران نسبت معلمان، کسب تجربه معلمان از یکدیگر؛ ۲. در عامل روانشناختی: جو عاطفی و غیررسمی بین معلمان، نگرش مثبت و خوشبینانه مدیر مدرسه نسبت به معلمان، روابط اجتماعی مناسب بین دانش‌آموزان و معلمان، کسب موفقیت تحصیلی به‌وسیله دانش‌آموزان، فرصت بروز افکار و ایده‌های خلاقانه به‌وسیله معلمان، احساس تعلق معلمان به مدرسه و اهداف آن، پوشش دانش‌آموزان در رنگ‌ها و مدل‌های متنوع، الویت دادن به شادی در تدوین برنامه‌ها و راهبردهای کلان مدرسه؛ ۳. در عامل آموزشی: استفاده از روش‌های تدریس فعال و مشارکت دانش‌آموزان در فرایند یاددهی و یادگیری، تحقق اهداف درسی در پایان سال تحصیلی، ادامه تحصیلات در مقاطع بالاتر تحصیلی، مرتبط بودن محتوای دروس با زندگی دانش‌آموزان و استفاده از تجارب زندگی در مباحث کلاسی، وجود و استفاده از ابزار کمک آموزشی، شرکت فعال دانش‌آموزان در فعالیت‌های کلاسی و امتحانات، شرکت فعال دانش‌آموزان در مسابقات فرهنگی، هنری و تربیت بدنی؛ ۴. در عامل فیزیکی: وجود امکانات بالا در مدرسه، توجه به تجهیز، نوسازی مداوم مدارس، تأمین امکانات رفاهی معلمان، شرایط فیزیکی مطلوب در کلاس و مدرسه، مؤثر هستند.

اما آخرین یافته پژوهش حاضر نشان داد که رابطه مثبت و معناداری بین مؤلفه‌های روحیه شاد معلمان با انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان وجود دارد. بدین ترتیب با بهبود مؤلفه‌های مربوط به روحیه شاد معلمان، انگیزش تحصیلی در دانش‌آموزان افزایش می‌یابد. این یافته با یافته‌های پژوهش برزمینی (۱۳۹۰)، ارتورک (۲۰۲۱)، تائو و همکاران (۲۰۲۲) هم‌سو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که معلم، آهنگ و فضا و جو کلاس درس را تنظیم و برقرار می‌سازد؛ چنانچه قرار باشد که روح دانش‌آموز پرورش و رشد یابد، باید این روند از روح معلم آغاز گردد. حال چنانچه روح معلم افسرده و ناتوان باشد، شانس ناچیزی برای تقویت و مراقبت از روح دانش‌آموزان وجود خواهد داشت (خدایاریان و همکاران، ۱۴۰۱). معلمانی که حضور توانمند خود را هرروز در کلاس درس نمی‌توانند ارائه نمایند، از لحاظ انتقال فکر با دانش‌آموزان هماهنگ نیستند و جهت پاسخگویی به نیازهای دانش‌آموزان آمادگی ندارند. هر معلم باید تلاش کند تا در خود توانایی کشف روش‌های جدید را به وجود آورد. معلم باید این امکان را داشته باشد تا بهترین روش ممکن را انتخاب کند (شعبانی، ۱۴۰۰) و توانایی در کشف روش‌های جدید، عدم وابستگی کورکورانه به یک روش و رد کردن سایر روش‌ها، را مدنظر قرار دهد.

پژوهش حاضر در گروه سنی ۱۵ تا ۱۸ سال یعنی مقطع دوم متوسطه انجام شده است و به منظور بالابردن اعتبار و قابلیت تعمیم، می‌توان تکرار آن را با سایر گروه‌های سنی و مکان‌های دیگر نیز انجام داد. همچنین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، نقش متغیرهای میانجی از قبیل خودناتوان‌سازی تحصیلی، اهمال‌کاری تحصیلی، فرسودگی تحصیلی در روابط بین اشتیاق شغلی معلمان با تقلب تحصیلی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گیرد. به‌علاوه در راستای پیشنهاد کاربردی حاصل از یافته‌های پژوهش، مواردی به شرح ذیل پیشنهاد می‌گردد: ۱. مسئولان و معلمان باید

توجه داشته باشند که شرایط لازم از جمله امکانات مناسب در سطح مدرسه برای کلیه دانش‌آموزان را به منظور پیش‌گیری یا مهار تقلب تحصیلی و به دنبال آن پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان فراهم کنند. ۲. با طراحی پژوهش‌های جدید، در راستای راهکارهای پیش‌گیرانه، حل یا کاهش معضل تقلب تحصیلی، به نظام آموزشی پیشنهاد می‌شود تا روحیه اخلاق علمی در نظام آموزشی بیشتر ترویج شود. ۳. با توجه به تأثیر روش‌های تدریس فعال در نشاط دانش‌آموزان، معلمان از روش‌های فعال تدریس و مشارکت دانش‌آموزان استفاده کنند. ۴. بسترسازی فرهنگی، علمی و آموزشی درباره موضوع مورد مطالعه از طریق برگزاری سمینارها، کارگاه‌ها، دوره‌های آموزشی، تهیه بروشورها و کتابچه‌های آموزشی در خصوص نقش و اهمیت شادی و داشتن نگرش‌های مثبت و سازنده در شاداب سازی مدارس صورت گیرد.

منابع

- اعتمادزاده، هدایت‌الله؛ جعفری، سیدابراهیم؛ عابدی، محمدرضا. (۱۳۸۸). بررسی عوامل آموزشی، کالبدی، سازمانی مؤثر بر شادمانی از نظر مدیران و مربیان پرورشی مدارس راهنمایی شهر اصفهان، *مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی*، ۳۹(۲)، ۷۷-۱۰۰.
- برزمینی، لیلا. (۱۳۹۰). عوامل مؤثر در شاداب سازی مدارس مقطع راهنمایی دخترانه استان گلستان از دیدگاه دانش‌آموزان و اولیاء مدرسه. پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد در رشته علوم تربیتی (گرایش برنامه‌ریزی آموزشی). دانشکده علوم انسانی و اجتماعی. دانشگاه مازندران.
- جعفری، سیدابراهیم؛ سیادت، سیدعلی؛ بهادران، نرگس. (۱۳۸۷). بررسی عوامل مؤثر در شادابی مدارس، *اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۴(۲۱)، ۳۱-۴۴.
- خدایاریان، مهسا؛ خالقی موری، مهدیه؛ مظلومی محمودآباد، سید سعید؛ سید خامشی، سمیه‌السادات؛ یوشنی، نوشین. (۱۴۰۱). بررسی نقش شادکامی و نشاط اجتماعی در سلامت عمومی معلمان شهر یزد. *دوماهنامه طلوع بهداشت یزد*، ۲۱(۱)، ۵۷-۶۹.
- شعبانی، حسن. (۱۴۰۰). مهارت‌های آموزشی و پرورشی (روش‌ها و فنون تدریس). جلد اول، تهران: سمت.
- عودی، داوود؛ نصیری، احمد؛ پاسبان، فطمه؛ کیانفر، صدیقه. (۱۳۸۵). بررسی دیدگاه دانشجویان پرستاری در مورد عوامل مؤثر بر انگیزه تحصیلی آنان. *فصلنامه علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند*، ۳(۱ و ۲)، ۳۵-۴۰.
- Alam, A. (2022). Positive psychology goes to school: conceptualizing students' happiness in 21st century schools while 'minding the mind!' are we there yet? evidence-backed, school-based positive psychology interventions. *ECS Transactions*, 107(1), 11199.
- Argyle, M. (1989). Do happy workers work harder? The effect of job satisfaction on work performance. *How harmful is happiness*, 94-105.
- Argyle, M. (2013). *The psychology of happiness*. Routledge.

- Argyle, M., Martin, M., & Lu, L. (1995). Testing for stress and happiness: the role of social and cognitive factors.
- Benevene, P., De Stasio, S., Fiorilli, C., Buonomo, I., Ragni, B., Briegas, J. J. M., & Barni, D. (2019). Effect of teachers' happiness on teachers' health. The mediating role of happiness at work. *Frontiers in psychology*, 10, 2449.
- Buss, D. M. (2000). The evolution of happiness. *American psychologist*, 55(1), 15.
- Clark, M. H., & Schroth, C. A. (2010). Examining relationships between academic motivation and personality among college students. *Journal of Learning and Individual Differences*, 20, 19-24.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2012). *Motivation, personality, and development within embedded social contexts: an overview of self-determination theory*.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (Eds.). (2002). *Handbook of self-determination research*. Rochester, NY: University of Rochester Press.
- Erturk, R. (2021). The relationship between school administrators' supportive behaviors and teachers' job satisfaction and subjective well-being. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 8(4), 184-195.
- Ghasemi, F. (2022). Exploring middle school teachers' perceptions of factors affecting the teacher-student relationships. *Educational Research for Policy and Practice*, 21(2), 201-216.
- Harter, S. (1981). A new self-report scale of intrinsic versus extrinsic orientation in the classroom: Motivational and informational components. *Developmental psychology*, 17(3), 300.
- Holter, P. & Hendriksen, N. B. (1987). Field method for measuring respiratory loss and bulk export of organic matter from cattle dung pats. *Soil Biology & Biochemistry*, 19 (5), 649-650.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications.
- Kosgeroglu N, Acat MB, Ayranci U, Oz abaci N, Erkal S. (2009) an investigation on nursing, midwifery and Health care students' learning motivation in Turkey. *Nurse EducPract* 2009; 9 (5): 331-339.
- Lyubomirsky, S. (2001). Why are some people happier than others? The role of cognitive and motivational processes in well-being. *American psychologist*, 56(3), 239.
- Noe, R. A., & Wilk, S. L. (1993). Investigation of factors that influence employees' participation in development activities. *Journal of Applied Psychology*, 15 (3): 291-302.
- Ozer, O., & Badem, N. (2022). Student motivation and academic achievement in online EFL classes at the tertiary level. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*, 15(1), 361-382.
- Pintrich, P. R. (2002). The role of motivation in promoting and sustaining self-regulated learning. *Educational Research*, 31, 459-470.
- Pintrich, P. R. (2004). An achievement goal theory perspective on Issues in motivation terminology, theory, and research. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 92 – 104.
- Rahm, T., & Heise, E. (2019). Teaching happiness to teachers-development and evaluation of a training in subjective well-being. *Frontiers in Psychology*, 10, 2703.
- Schreiber, J. B.; Nora, A.; Stage, F. K.; Barlow, E. A. & King, J. (2006). Reporting structural equation modeling and confirmatory factor analysis results: A review. *The Journal of Educational Research*, 99 (6), 323-338.
- Schunk, D. H., & Usher, E. L. (2012). Social cognitive theory and motivation. *The Oxford handbook of human motivation*, 2, 11-26.

- Tackett, S. P. (2021). *The Impact of Academic Motivation, Procrastination, and Locus of Control on College Students' Self-Efficacy* (Doctoral dissertation, University of Louisiana at Monroe).
- Tao, Y., Meng, Y., Gao, Z., & Yang, X. (2022). Perceived teacher support, student engagement, and academic achievement: a meta-analysis. *Educational Psychology*, 42(4), 401-420.
- Yoshida M, and etal (2008). Factors Influencing the Academic Motivation of Individual Colleges Students. *International Journal of Neuroscience*. 118: 1400-1411.

